Norsk språkhistorie, hovudredaktørar: Helge Sandøy & Agnete Nesse. Vol. 1: Mønster, redaktør: Helge Sandøy, redaksjonssekretærar: Sine Halkjelsvik Bjordal & Stig Rognes, 681 s., Oslo 2016 (Novus Forlag). ISBN 978-82-7099-847-0. År 2016 kom detta första band i ett planerat fyrbandsverk om norsk språkhistoria. I redaktionsgruppens förord till hela verket framhålls att detta skall bli ett modernt referensverk, att språkutvecklingen skall förklaras, att verket skall ge insikter om sambanden mellan norskt språk och det norska samhället, att den norska identiteten som under olika tider har konstruerats på språklig grundval skall belysas, att breda perspektiv på språk skall anläggas varvid språkstruktur, språkbruk och social kontext uppmärksammas samt att också icke-norska språk som funnits i Norge under lång tid skall inkluderas. I det första bandet, Mønster, som här anmäls, beskrivs form, struktur och gramma-

tiskt system, i det andra bandet kommer det att handla om Praksis och i det tredje om Ideologi. I det fjärde bandet, Tidslinjer, "er mange trådar samla i ei framstilling som går frå tidbolk til tidbolk" (s. 9). Detta är ett imponerande upplägg, och det breda engagemanget från de nordistiska miljöerna i Norge borgar för ett väl genomarbetat verk. Det första bandet inleds med ett samförfattat kapitel av Helge Sandøy och Agnete Nesse om språkförändringar, där de utifrån skilda perspektiv lämnar en beskrivning över olika processer som leder fram till språkförändringar på individnivå, gruppnivå och samhällsnivå, och där man bland mycket annat uppmärksammar nätverkens betydelse samt spridningsfenomen. Vilka drivkrafterna i språkförändringsprocessen är belyses i ett innehållsrikt delavsnitt, där man kan läsa om de processer som finns i språket självt, men också om koineiseringsprocesser och pidginspråk, såsom russenorsk. Viktigt är ett avsnitt om individ visavi kollektiv, men inte minst den sista delen i detta inledningskapitel, där språkförändringarnas hastighet uppmärksammas. Det följande kapitlet har författats av Gjert Kristoffersen och Arne Torp och tar sig an fonologin. Efter ett kort avsnitt om fonologisk analys följer två omfångsrika avdelningar, där den första behandlar tiden från urnordisk tid till gammelnorsk, alltså fram till 1300, och det andra utvecklingen från gammelnorsk fram till dagens dialekter. En rad detaljproblem belyses, exempelvis frågar sig författarna när *i*-omljudet "slår til", vidare uppehåller de sig vid den gammelnorska vokalharmonin, "[e]in kompliserande faktor i det trykklette vokalsystemet". Dessutom frågar författarna sig om "urmelodiene" i språket överhuvudtaget kan rekonstrueras – där Tomas Riads forskning uppmärksammas men inte närmare utvärderas –, vidare utreder författarna vokalbalans och vokalharmoni, differentiation och en mängd andra förhållanden som möter i den norska språkhistorien. I en del fall hade kartor nog kunnat stödja framställningen här, men en instruktiv karta som i alla fall finns (s. 198) visar skorrande *r* hos norska talare födda 1900, 1950 resp. 1970. I det tredje kapitlet behandlar Hans-Olav Enger och Philipp Conzett morfologin. Kapitlet är systematiskt uppbyggt, och ordklasserna genomgås. Förändringar lyfts fram och analyseras, förenklingar i de fornärvda systemen uppmärksammas, vidare utvecklingar som är tvära och sådana som sker gradvis, liksom nya morfologiska kategorier som kommit till. Man får här liksom i andra kapitel i boken goda inblickar i den forskning som bedrivits på området. I den senare delen av kapitlet ges en god beskrivning av ordbildningen med sammansättning, prefixavledning, suffixavledning och kortavledning, och till sist ställs frågan "Korleis endrar ordlaging seg?" Det fjärde kapitlet, sammanställt av

Endre Mørck, behandlar syntaxen. Morfologins roll i syntaxen tas inledningsvis upp med kasus och kongruens som teman, sedan behandlas med hjälp av satsscheman meningarnas uppbyggnad och en del ordföljdproblem med hjälp av en rik exemplifiering. Allra sist följer några intressanta avsnitt om stil- och genrevariationen i gammelnorsk samt dialektal syntax. Det sistnämnda avsnittet är intressant men mycket kort. Det påpekas bl.a. att eftersom en hel del drag i den dialektala syntaxen har mer avgränsad nordlig utbredning kan de vara resultatet av språkkontakt mellan norska och samiska–finska. Kapitel 5 behandlar ordförrådet och har Tor Erik Jenstad som författare. Inledningsvis ringas ordförrådet närmare in av författaren som påpekar att språkets lexikon är ett öppet system i ständig förändring. Vissa delar av lexikon är dock stabilare än andra. Arv och lån träder sedan i förgrunden, varefter en traditionell genomgång av importord (lånord) från olika språk presenteras. En rubrik i denna sektion är ”kebabnorsk”. Ordexporten från de skandinaviska språken och norskan redovisas sedan i ett kort avsnitt, och ett likaledes kort avsnitt rör ordgeografin – utan att någon karta presenteras. Mer intressant är då det som sägs om etniskt belastade ord i språket. En författartarkvintett bestående av Eva Magerøy, Jan Ragnar Hagland, Anders Johansen, Jørgen Magnus Sejersted och Aslaug Veum, svarar för bokens sista kapitel, som behandlar text och genrer. Här finns en läsvärd genomgång av texter och genrer från olika tider, först perioden 1600–1800. Där noterar man bl.a. med intresse ett avsnitt om folklig läs- och skrivfärdighet. De två följande avdelningarna handlar om texter från tiden efter 1800, där det första behandlar bl.a. läroboksgenrer och tidnings- och mediegenrer, det andra politisk retorik. Boken innehåller en hel del grafer och ett antal illustrationer men är – till skillnad från Dansk sproghistorie som presenteras på annan plats i denna litteraturkrönika – då det gäller presentationen en mer traditionell språkhistoria. En slutlig värdering av de båda nordiska språkhistorieverken måste förstås anstå tills de i sin helhet föreligger, men man kan redan nu konstatera att det både för norskans och danskans del rör sig om ambitiösa verk som avsevärt berikar vår kunskap. När man läser dessa arbeten längtar man mer än någonsin efter den nya svenska språkhistoria som är under produktion i Svenska Akademiens regi. Det är stort behov också av det verket. L.-E.E.